

22 /1/2017

Οι Σύνδεσμοι Επιστράτων στην Ανατολική Θεσσαλία

Τον Μάιο του 1916, υπό τις πιέσεις της Αντάντ η κυβέρνηση των Αθηνών διέταξε την αποστράτευση των χιλιάδων επιστρατευμένων, οι οποίοι είχαν παραμείνει επί μήνες αδρανείς στους στρατώνες, υφιστάμενοι την προπαγάνδα των φιλομοναρχικών αξιωματικών κατά του Βενιζέλου και των Συμμάχων.

Στις 9 Ιουλίου 1916 κατέπλευσε στο λιμάνι του Βόλου το ατμόπλοιο «Εσπερία», το οποίο μετέφερε από την Καβάλα Θεσσαλούς απολυθέντες εφέδρους. Η εφ. «Νέα Ημέρα» (10/7/1916) μας πληροφορεί ότι « *Οι στρατιώται μαινόμενοι εξ ενθουσιασμού υπέρ του Βασιλέως και κατηγορακτισμένοι εναντίον της αντεθνικής πολιτικής του Βενιζέλου, επιβιβάζονται τραίνων αναχωρούντων δια Λάρισα και Τρίκκαλα και διεσχίζον τα χωρία και τας κωμοπόλεις της Θεσσαλίας με ατελευτήτους κραυγάς. Ζήτω ο βασιλεύς, Ζήτω ο σωτήρ μας, Ζήτω η ανεξαρτησία της Ελλάδος*». Από την ίδια εφημερίδα πληροφορούμαστε ότι όλοι οι έφεδροι αξιωματικοί μόλις αποβιβάστηκαν μετέβησαν εν σώματι στο τηλεγραφείο και έστειλαν τηλεγράφημα στον βασιλιά Κωνσταντίνο δηλώνοντας την αφοσίωσή τους στο θρόνο και συγχαίροντάς τον για τη σωτηρία του.

Στο σημείο αυτό ανοίγω μια παρένθεση διευκρινίζοντας ότι στις 30 Ιουνίου 1916 μια μικρή φωτιά που είχε ξεσπάσει στο Κατσιμίδι, λόγω των ανέμων και της ξηρασίας, επεκτάθηκε και κατέκαψε ένα μεγάλο μέρος του κτήματος του Τατοΐου. Ο φιλομοναρχικός τύπος εκμεταλλευόμενος την πυρκαγιά θα προσπαθήσει να συγκινήσει την κοινή γνώμη με εντυπωσιακούς τίτλους. «*Ο βασιλεύς εν μέσω των φλογών. Εσώθη ως εκ θαύματος*», έγραψε η εφ. «Νέα Ημέρα. (1/7/1916). Αμέσως μετά την αποστράτευση, λες και δόθηκε κάποιο σύνθημα, άρχισαν να ιδρύονται σε δεκάδες πόλεις και χωριά Σύνδεσμοι Επιστράτων, επικεφαλής των οποίων ήταν συνήθως κατώτεροι αξιωματικοί και λοχίες. Το πρώτο μέλημα όλων ανεξαιρέτως των Συνδέσμων ήταν να αποστείλουν στον βασιλιά Κωνσταντίνο τηλεγραφήματα πίστης και αφοσίωσης.

Στις 13 Ιουλίου 1916, εκατόν είκοσι έξι κάτοικοι της Μακρυνίτσας Πηλίου έστειλαν στον Κωνσταντίνο το παρακάτω τηλεγράφημα: « *Πιστοί και αφοσιωμένοι υπήκοοι, ευπειθείς και περήφανοι στρατιώται Υμ. Μεγαλειότητος, επανελθόντες εις την γενέτειραν ιδρύσαμεν Σύλλογον Επιστράτων Μακρυνίτσης, όπως προστρέξομεν εις την υπεράσπισιν των συμφερόντων της πατρίδος υπό πάσης ξενικής επιβουλής. Επί τη ευκαιρία*

τούτη πέμπομεν ευλαβή χαιρετισμόν τη Υμ. Μεγαλειότητα διαδηλώντες ότι είμεθα έτοιμοι μόνον εις πρόσκλησιν Υμών Βασιλεύ, να αναλάβωμεν εις χείρας τα όπλα διά να συνεχίσωμεν υπό την οδηγίαν της Υμετέρας Μεγαλιότητος την αποκατάστασιν της Ελληνικής φυλής». («Νέα Ημέρα» 14/7/1916)

Κατά την ίδια χρονική περίοδο με πρωτοβουλία του προέδρου και των συμβούλων της Κοινότητας Ζαγοράς τελέστηκε στο ναό του Αγίου Γεωργίου πάνδημη δοξολογία για τη διάσωση του βασιλιά από την πυρκαγιά. Στη δοξολογία παρευρέθηκαν εν σώματι και οι αφιχθέντες έφεδροι. Ο πρόεδρος του Κοινοτικού συμβουλίου Ι. Πολύμερος αμέσως μετά τη δοξολογία μίλησε στο πλήθος των παρευρισκομένων για τη διάσωση «του λατρευτού βασιλιά. Φρενιώδεις ζητωκραυγαί του λαού επεσφράγισαν το τέλος του κ. Προέδρου της Κοινότητος». (Εφ. «Νέα Ημέρα» 16^{ης} /7/1916)

Στις 13 Ιουλίου 1916 ιδρύθηκε Σύλλογος Επιστράτων και στην πόλη του Βόλου. Ο προσωρινός πρόεδρος (δεν αναφέρεται το όνομά του) απέστειλε προς τον Βασιλιά τηλεγράφημα αφοσιώσεως και επιβεβαίωσης ότι είναι «πρόθυμοι διά νέας θυσίας ευθύς ως Αυτός κρίνει την στιγμήν κατάλληλον διά εθνικόν συναγερόν». Ο Κωνσταντίνος τον ευχαρίστησε τηλεγραφικώς διά αισθήματα αφοσιώσεως. (Εφ. «Νέα Ημέρα» 17/7/1916)

Μέσα σε διάστημα δυο μηνών ιδρύθηκαν σύνδεσμοι σε πολλά χωριά του Νομού Μαγνησίας, όπως στην Πορταριά, στις Μηλιές, στην Τσαγκαράδα κ.ά.

Η εφ. «Νέα Ημέρα» μας πληροφορεί ότι στα χωριά και κωμοπόλεις του Πηλίου εκτός από τους Συνδέσμους Επιστράτων ιδρύθηκαν και σύλλογοι πολιτών « σκοπούντες να καταπολεμήσωσι κατά τας εκλογάς τον κ. Βενιζέλον και να υποστηρίξωσι τους συνδυασμούς των Εθνικοφρόνων». Στο πρωτόκολλο το οποίο δημοσιεύτηκε και στις τοπικές εφημερίδες διαβάζουμε τα εξής:

«Εν Δράκεια τη 8^η Ιουλίου 1916 ημέραν Παρασκευήν και ώρα 10 π.μ. ημείς οι κάτωθι υπογεγραμμένοι πολίται, μη έφεδροι, συνελθόντες αυθορμήτως ως έχοντες τα αυτά με τους εφείδρους φρονήματα δηλούμεν ότι τασσόμεθα παρά το πλευρόν αυτών και υπό τας διαταγάς του Μεγάλου ημών αρχηγού και Σωτήρος της Α.Μ. του βασιλέως Κωνσταντίνου του ΙΒ προς υποστήριξιν των εθνικών μας δικαίων». (« Νέα Ημέρα» 17/7/1916)

Το πρωτόκολλο υπογράφουν εβδομήντα τρεις πολίτες, μεταξύ των οποίων και γνωστά ονόματα της τοπικής κοινωνίας. Μια εβδομάδα αργότερα ο σύλλογος Επιστράτων Βόλου, παρά τη ραγδαία βροχή, γιόρτασε με δοξολογία στον Μητροπολιτικό ναό τα γενέθλια του Βασιλιά Κωνσταντίνου. Παρευρέθηκαν οι Αρχές της πόλης και πλήθος Επιστράτων. Τελειώνοντας η δοξολογία οι παρευρισκόμενοι ζητωκραύγασαν υπέρ του Βασιλέως. («Νέα ημέρα» 23/7/1916)

Όπως είναι γνωστό στις 16 Αυγούστου 1916 εκδηλώθηκε στη Θεσσαλονίκη το κίνημα της Εθνικής Αμύνης. Το αμέσως επόμενο χρονικό διάστημα, οι οπαδοί του Βενιζέλου επιχείρησαν να ιδρύσουν συλλόγους Φιλελευθέρων. Σε κάποιες πόλεις, όπως για παράδειγμα στα Τρίκαλα, το καταστατικό δεν εγκρίθηκε από το Πρωτοδικείο. Η εφ. «Εμπρός» μας πληροφορεί ότι ο νεοσυσταθείς στο Βόλο σύλλογος Φιλελευθέρων προανήγγειλε την τέλεση συλλαλητηρίου. Όμως «το πράγμα και ο σκοπός αυτού γνωσθείς εγκαίρως προεκάλεσε θύελλαν αγανακτήσεως λαού Βόλου και Πηλίου και συλλόγων Επιστράτων αποφασισάντων αμέσως την ματαίωσίν του [...] Πανταχόθεν του Πηλίου κατήλθον αγγελιοφόροι αγγέλλοντες την κάθοδον χιλιάδων λαού και επιστράτων μεστών αφοσιώσεως προς τον βασιλέα και ενισχύσεως της Κυβερνήσεως. Η πάνδημος αύτη εξέγερσις του λαού ηνάγκασεν τους Βενιζελικούς να παραιτηθώσι πάσης ιδέας συλλαλητηρίου». (22/8/1916)

Στις 3 Δεκεμβρίου 1916 σημειώθηκε στη Σκιάθο σοβαρό επεισόδιο όταν στο λιμάνι του νησιού κατέπλευσε αγγλικό πολεμικό πλοίο από το οποίο αποβιβάστηκαν δυο Άγγλοι και ένας Γάλλος- ο οποίος μιλούσε ελληνικά- και ζήτησαν να συναντηθούν με τον πρόεδρο της Κοινότητας και τον αστυνόμο. «Ο λιμενάρχης υποπτευθείς[...] ότι επρόκειτο περί καταλήψεως της νήσου υπό των στασιαστών, παραλαβών τον ειρηνοδίκηνη μετέβη προς συνάντησιν των αξιωματικών. Αντιληφθέντες και οι κάτοικοι περί τίνος επρόκειτο, συνεκεντρώθησαν εν πολεμικώ συναργερμώ, ζητωκραυγάζοντες υπέρ του βασιλέως». Οι αξιωματικοί της Αντάντ πρότειναν τότε στο συγκεντρωμένο πλήθος να υποβάλουν αίτηση στον Γάλλο ναύαρχο για παροχή τροφίμων. Και οι μεν τοπικές Αρχές απάντησαν πως αρμόδια να το κανονίσει αυτό το θέμα ήταν η ελληνική Κυβέρνηση ο δε λαός εβροντοφώνησε: Δεν θέλομεν ψωμί. Ζήτω ο Βασιλεύς». (Εφ. «Αθήναι» 8/1/1917)

Παρόμοιο περιστατικό έλαβε χώρα και στη Σκόπελο. Σύμφωνα με τηλεγράφημα του προέδρου επιστράτων Σκοπέλου Αλέκου Επιφανίου προς τον πρόεδρο του Πανελληνίου συνδέσμου Ι. Σαγιά όταν αγγλικό αλιευτικό αποβίβασε στο νησί τρεις Άγγλους αξιωματικούς [...] «απαζάπαντες επίστρατοι ένοπλοι παρετάθησαν προκυμαίαν επικαίρους θέσεις, έτοιμοι να θυσιασθώσιν. [...] Ανδρική μας στάσις απέκρουσε απειληθείσαν κατάλυσιν. Προ τοιαύτης στάσεως αξιωματικοί επιβιβάσθησαν ατμοπλοίου όπερ αναχώρησε λιμένος» (Εφ. Αθήναι» 3/1/1917).

Σημειώνεται πως τον Δεκέμβριο του 1916 η Αντάντ, προκειμένου να άρουν οι Σύμμαχοι τον αποκλεισμό των λιμανιών, είχε απαιτήσει από την κυβέρνηση των Αθηνών μια σειρά μέτρων, μεταξύ των οποίων ήταν και η διάλυση των Συνδέσμων Επιστράτων, αίτημα το οποίο τελικά έγινε αποδεκτό από την Κυβέρνηση των Αθηνών. Έτσι όλοι οι Σύνδεσμοι Επιστράτων ως τα τέλη Ιανουαρίου 1917 διαλύθηκαν.

Ωστόσο, δυο μόλις εβδομάδες πριν τη διάλυσή τους, ο Πανελλήνιος Σύνδεσμος Εφέδρων (ΠΣΕ),- όπως ήταν η επίσημη ονομασία των συνδέσμων- με ανακοίνωσή του στον τύπο γνωστοποιούσε ότι καταργούνται οι έρανοι προς ενίσχυση των απόρων επιστράτων, «λόγω πολλών εκτρόπων γενομένων», και συνιστούσε στο κοινό να μην συνεισφέρει τον οβολόν του αλλά οι εύποροι μπορούν να έλθουν αρωγοί εις το Εθνικόν και Πατριωτικόν σύνδεσμον των Ελληνίδων, «ούτινος ηγείται η Σεπτή ημών Ανασσα, η Α.Μ. βασίλισσα Σοφία και όστις μεριμνά και περί των απόρων επιστράτων και των οικογενειών αυτών και μετά του οποίου ο Πανελλήνιος Σύνδεσμος των Εφέδρων ως προς το ζήτημα τούτο ευρίσκεται εις πλήρη συνεννόησιν». Την εν λόγω ανακοίνωση υπέγραφε ο Πρόεδρος Ι. Σαγιάς και ο Γεν γραμματέας Δημ. Ι. Τοτόμης. (Εφ. «Αθήναι» 4/7/1917)

Από την παραπάνω ανακοίνωση γίνεται φανερή η άμεση εμπλοκή του παλατιού με τους Συνδέσμους Επιστράτων, αφού η βασίλισσα Σοφία μεριμνά – προφανώς με χρήματα από δωρεές ή εράνους- για τους άπορους επίστρατους.

Σύνδεσμος Επιστράτων οργανώθηκε και στην πόλη της Λάρισας. Αρχικά αριθμούσε 500 μέλη αλλά η προσωρινή διοικούσα επιτροπή- την αποτελούσαν οι Λ. Νάνος , Ι. Στεργίου, Α. Οικονομίδης, Ι. Ιωάννου, Τ. Μπούτας, Ν. Κουτσινάς, Π. Κατσουλίδης, Α. Αστερίου,Κ. Ζαρμάνης, Κ. Γουργιώτης και Κ.Πάλτσος -ευελπιστούσε πως πολύ γρήγορα θα εγγράφονταν και άλλοι. Γι' αυτό άλλωστε σημείωνε ότι τα γραφεία του συνδέσμου ήταν παραπλεύρως του υποκαταστήματος της Εθνικής τράπεζας.

Μία από τις πρώτες εκδηλώσεις του Συνδέσμου Επιστράτων της Λάρισας ήταν το απόγευμα της 5^{ης} Ιουλίου 1916 να τελέσει στον Μητροπολιτικό ναό δέηση για τη διάσωση του βασιλιά Κωνσταντίνου από την πυρκαγιά στο Τατόι. Χοροστάτησε ολόκληρος ο κλήρος και συμμετείχαν όλες οι αρχές του τόπου και πλήθος κόσμου, δεδομένου ότι τα μαγαζιά, λόγω της δοξολογίας, διατάχθηκαν να κλείσουν. Μετά το Πολυχρόνιο το εκκλησίασμα ζητωκραύγασε υπέρ του βασιλέως, του Έθνους και του στρατού. Με τηλεγράφημά του στον Κωνσταντίνο ο Σύνδεσμος Επιστράτων Λαρίσης « συγκεκινημένος, παρακαλεί ευλαβώς αύθις υμετέραν Μεγαλειότητα ευδοκήση δεχθή τα ειλικρινέστατα συγχαρητήρια επί διασώσει επ' αγαθώ και σωτηρία Πατρίδος και Έθνους». (Εφ. «Νέα Ημέρα» 6/7/1916).

Την επομένη με νέο τηλεγράφημα ο Σύνδεσμος συγχαίρει και πάλι τον βασιλέα «ευχαριστών θεόν Ελλάδος διά την δευτέραν φοράν σωτηρίαν Υμετέρα Μεγαλειότητα και ευχόμενος όπως διαφυλάττει και εφεξής ταύτην επ' αγαθώ και δόξη ελληνικού έθνους ούτινος ετάχθητε παρά Θείας Πρόνοιας ακοίμητος φρουρός. Διαδηλούμεν δε ότι θέλομεν σπεύσει εις την

πρώτην και μόνην φωνήν Σου προς διεκδίκησιν απαραγράπτων δικαιωμάτων Ελληνισμού και θρόνου». (Εφ. «Εμπρός» 7/7/1916).

Δυο μέρες αργότερα ο Σύνδεσμος επιστράτων της Λάρισας δήλωσε ότι δεν θα αναμειχθεί στον καταρτισμό των συνδυασμών για τις επικείμενες εκλογές αλλά *«θα υποστηρίξη προθύμως αυτούς, μαυρίζων αγρίως τον Βενιζελικόν συνδυασμόν συνεργασθέντα με ξένους προς περιστολήν της ανεξαρτησίας της Ελλάδος».*(Εφ. «Εμπρός» 9/7/1916)

Παράλληλα με τους Συνδέσμους Επιστράτων θέση υπέρ της μοναρχίας και της ουδετερότητας πήραν και πολλοί Δήμαρχοι καθώς και Μητροπολίτες. Για παράδειγμα ο Δήμος Λαρίσης ανήγγειλε ότι στις 21 Ιουλίου θα τελέσει δοξολογία για τα γενέθλια του βασιλιά Κωνσταντίνου, ενώ ο Μητροπολίτης Λαρίσης έθεσε σε αργία τους ιερείς του χωριού Κεσερλί (Συκούριο) διότι αρνήθηκαν χωρίς πληρωμή να τελέσουν δοξολογία για τη διάσωση του βασιλιά Κωνσταντίνου από την πυρκαγιά. (Εφ. «Εμπρός» 20/7/1916)

Τον Αύγουστο του 1916 ο Σύνδεσμος Επιστράτων Λαρίσης, προκειμένου να καταρτίσει μητρώο όλων των συνδέσμων που ιδρύθηκαν στο νομό Λαρίσης, ζήτησε να του αποσταλούν τα ονόματα των Διοικητικών Συμβουλίων και ο αριθμός των εγγραφέντων επιστράτων. (Εφ. «Εμπρός» 7/8/1916)

Σύμφωνα με τα ευρεθέντα στοιχεία Σύνδεσμοι Επιστράτων ιδρύθηκαν στα χωριά Μέγα Κεσερλί(Συκούριο) με 300 μέλη, στη Ραψάνη – την επιτροπή αποτελούσαν οι Ι. Ιωαννίδης, Χ. Τσαμπαλής, Ι. Παπακώστας, Ι. Παπαδημητρίου, Γ. Στραβάκος, Δ.Σβάρνας και Ι. Κλέψας- στη Σκαμνιά Ελασσόνας, στην Τσαρίτσανη, τον Τύρναβο και τα Φάρσαλα.

Στις 14 Αυγούστου 1916, σύμφωνα με τηλεγράφημα που δημοσιεύτηκε στην εφ. «Νέα Ημέρα», οργανώθηκε στη Λάρισα, στην κεντρική πλατεία της πόλης, *επιβλητικόν και ογκώδες συλλαλητήριον*. Εν μέσω ζητωκραυγών υπέρ του βασιλιά μίλησε ο δικηγόρος Γυπάρης, ο οποίος κατηγήρασε τις ενέργειες *«των Βενιζελικών υπονομευτών του θρόνου».* Στη συνέχεια πήρε τον λόγο ο εκδότης της εφ. «Πρόοδος» Νταϊφάς, ο οποίος υποστήριξε ότι σκοτεινά σχέδια επιδιώκουν την κατάρρευση της κυβέρνησης Ζαΐμη και τόνισε ότι *«η στρατιωτική ιδιοφυία του άνακτος δοκιμασθείσα κατά τους δύο πολέμους δεν επιτρέπει αντιγνωμίας επί θεμάτων καθαρώς στρατιωτικών».* Τελειώνοντας τον λόγο του ζήτησε από το ακροατήριο *«τυφλήν αφοσίωσιν εις τον βασιλέαν».* Με το πέρας του συλλαλητηρίου το πλήθος των ακροατών κατευθύνθηκε στη Νομαρχία και επέδωσε ψήφισμα στο Νομάρχη. (15/8/1916)

Από τα λίγα και αποσπασματικά ευρεθέντα στοιχεία δεν μπορούμε να σχηματίσουμε μια σαφή εικόνα για τη δράση των Επιστράτων στην Ανατολική Θεσσαλία. Τα περισσότερα τηλεγραφήματα που δημοσιεύτηκαν στον αθηναϊκό τύπο αναφέρονται σε δοξολογίες και τηλεγραφήματα πίστεως και αφοσιώσεως προς τον βασιλιά Κωνσταντίνο

και σε ελάχιστες μόνο περιπτώσεις σε πράξεις βίας, όπως λόγου χάρη στη ματαίωση του συλλαλητηρίου των Φιλελευθέρων στο Βόλο. Δυστυχώς η έλλειψη τοπικών εφημερίδων δεν μας επιτρέπει να γνωρίσουμε την όλη δραστηριότητα των Συνδέσμων Επιστράτων στους νομούς Μαγνησίας και Λαρίσης. Εικάζουμε ωστόσο ότι δεν θα διέφερε και πολύ από τη δράση των συνδέσμων στη Δυτική Θεσσαλία (Τρίκαλα και Καρδίστα) όπου οι Επίστρατοι συλλαμβάνανε, και σε κάποιες περιπτώσεις εξόριζαν τους πολιτικούς τους αντιπάλους, καθαιρούσαν δημάρχους, έκλειναν τις βενιζελικές εφημερίδες και υποχρέωναν, ιδιαίτερα μετά τα Νοεμβριανά, τους Φιλελευθέρους να αποκηρύξουν τον Βενιζέλο με δηλώσεις τους που δημοσιεύονταν στον τοπικό τύπο.

Μαρούλα Κλιάφα

Τα στοιχεία που παρατίθενται αντλήθηκαν από τις αθηναϊκές εφημερίδες της εποχής «Νέα Ημέρα», «Εμπρός» και «Αθήναι».